

היום נלמד בעזרת ה'

דף סב

תני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן: רבי זכאי שנה ברייתא לפני רבי יוחנן - מי שזיבח וקיטר וניסך והשתחוהו לע"ז בהעלם אחד, דהיינו שעשה את כל העבודות הנ"ל בשכחה אחת, ששכח שהן אסורות ורק לאחר שעשה אותם נזכר שאסור, חייב רק חטאת אחת על הכל, כיון שכל עבודותיה של ע"ז הם באזהרה אחת של "וְלֹא תִעֲבְדֶם".

אמר ליה פוק תני לברא: אמר לו רבי יוחנן - צא ותשנה את הברייתא הזאת בחוץ, כלומר הברייתא הזאת היא טעות, ויבואר לקמן מדוע.

נאמר בתורה "וְיוֹם הַשְּׂבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה", ומכאן לומדים את האיסור לעשיית המלאכות האסורות בשבת. ונאמר עוד, "לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת". והשאלה היא - שהרי איסור עשיית כל המלאכות כבר נכתב באופן כללי בפסוק "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה", ומדוע רק איסור הבערת אש נכתב בפני עצמו? אומרת הגמ' שנחלקו בזה ר' יוסי ורבי נתן:

אמר רבי אבא, הא דאמר ר' זכאי היא מחלוקת ר' יוסי ורבי נתן: למדנו בברייתא במס' שבת שנחלקו רבי יוסי ורבי נתן האם ה'בערה ללא יצאה', כלומר הסיבה שהבערה נכתבה בפני עצמה בתורה היא ללמדנו שאין בהבערה חיוב כרת וסקילה כשאר מלאכות שבת. או 'שהבערה לחלק יצאה', כלומר שהבערה נכתבה בפני עצמה ללמדנו שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשה את כולם בהעלם אחד.

עד כאן הברייתא שם, כעת מבארת הגמ' את ההקשר לסוגיא שלנו:

למאן דאמר הבערה ללא יצאה, השתחואה נמי ללא יצאה: לסובר ה'בערה ללא יצאה', הרי שגם השתחואה ללא יצאה, כלומר שהרי כבר נאמר איסור לעבוד ע"ז באופן כללי בפסוק "וְלֹא תִעֲבְדֶם", ובכל זאת נאמר גם איסור השתחואה בפני עצמה בפסוק "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם", והטעם שהיא נכתבה בפני עצמה כדי ללמדנו

שהיא אסורה רק בלאו ואינה כמו שאר העבודות שחייבים עליהם כרת במזיד ללא התראה וחטאת בשוגג, ואם הוא עשה את כל העבודות בהעלם אחד חייב רק חטאת אחת.

למ"ד הבערה לחלק יצאה, השתחואה נמי לחלק יצאה: ולסובר 'הבערה לחלק יצאה', הרי שגם השתחואה לחלק יצאה, כלומר שהיא נכתבה בפני עצמה כדי ללמדנו שחייב על כל עבודה ועבודה בפני עצמה, ולכן אם הוא עשה כמה עבודות בהעלם אחד חייב חטאת על כל עבודה ועבודה.

נמצא שרבי זכאי סובר כמו רבי יוסי ש'הבערה ללאו יצאה' וכמו כן 'השתחואה ללאו יצאה', ולכן רב זכאי סובר שאם עשה את כל העבודות בהעלם אחד חייב רק חטאת אחת.

קושיא על רבי אבא: מתקיף לה רב יוסף, דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם הבערה ללאו יצאה' דנפקא ליה חילוק מלאכות "מאחת מהנה": יתכן שרבי יוסי מודה לגבי ע"ז שהשתחואה לחלק יצאה, ואם עשה את כל העבודות בהעלם אחד חייב חטאת על כל עבודה ועבודה, ורק לגבי שבת הוא סובר ש'הבערה ללאו יצאה', לפי שהוא סובר שאת 'חילוק מלאכות' דהיינו שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשה הכל בהעלם אחד כבר לומדים מהפסוק **נִפְשׁוּ כִּי תִחַטְּאוּ בַשִּׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה'** אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ **וְעָשָׂה מְאֻחַת מִהֲנֶה** (= יבואר מיד), ולכן 'הבערה' לא נצרכת ללמדנו 'חילוק מלאכות' והיא יצאה ללאו. **וכפי שלמדנו בכרייתא:**

דתינא, ר' יוסי אומר "ועשה מאחת מהנה" פעמים שחייב אחת על כולן, פעמים שחייב על כל אחת ואחת: כלומר נאמר לגבי החוטא בשוגג **"וְעָשָׂה מְאֻחַת מִהֲנֶה"**, ואנו דורשים את הפסוק שלפעמים החוטא חייב חטאת אחת על כל העבירות שעשה, כגון שידע שהמלאכות הללו אסורות בשבת אלא ששכח שהיום שבת, ונמצא שהוא עשה שגגה אחת בכל המלאכות שעשה. ולפעמים הוא חייב חטאת על כל עבירה ועבירה, כגון שידע שהיום שבת, וידע שאסור לעשות לחלל שבת, אבל לא ידע שהמלאכות הללו אסורות, ונמצא שהוא שגג בכל מלאכה ומלאכה.

וא"ר יונתן, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב "ועשה מאחת מהנה", אחת מאחת, הנה מהנה, אחת שהיא הנה, והנה שהיא אחת: נאמר **"וְעָשָׂה מְאֻחַת מִהֲנֶה"**, ולכאורה התורה יכלה לכתוב "ועשה אחת מהנה", או "ועשה מהנה", או רק "ועשה

אחת", אלא היא כתבה זאת כדי לדרוש את כל האותיות המיותרות, דהיינו לחייבו על "אחת", ועל "מאחת", על "הנה", ועל "מהנה".

הגמ' מבארת:

"אחת" שמעון: מהמילה "אחת" אנו לומדים שהכותב בשבת בשוגג את המילה 'שמעון', חייב חטאת, לפי שהוא עשה "אחת" דהיינו עבירה שלמה.

"מאחת" שם משמעון: מהמילה "מאחת" אנו לומדים שאף העושה מקצת מהמלאכה חייב, כגון הכותב בשבת שם משמעון כלומר שרצה לכתוב שמעון וכתב רק את האותיות שמ, חייב, שהרי אפשר להתחייב עליהן בפני עצמן (= "שם" היא מילה בפני עצמה, כגון שם בן נח. וכמו כן הכותב 'דן' מ'דניאל' חייב), אבל הרוצה לכתוב 'נפתלי' וכתב רק 'נפ' פטור, כיון שאין כאן מלאכה כלל.

"הנה" אבות: מהמילה "הנה" אנו לומדים שהעושה אבות מלאכות בשבת חייב. **"מהנה" תולדות:** שחייב אף על התולדות של המלאכות.

'אחת שהיא הנה' זדון שבת ושגגות מלאכות: לפעמים זה 'אחת שהוא הנה' כלומר שהוא מחלל שבת אחת וחייב הרבה חטאות, וזה במקרה שהוא ידע ששבת היום אבל לא ידע שהמלאכות אסורות.

'הנה שהיא אחת' שגגת שבת וזדון מלאכות: ולפעמים זה 'הנה שהיא אחת' כלומר שעשה הרבה מלאכות וחייב רק חטאת אחת, וזה במקרה ששכח ששבת היום אבל ידע שהמלאכות הללו אסורות בשבת.

עד כאן מבארת הגמ' את דברי רבי יוסי, כעת רב יוסף מסיים את הקושיא על רבי אבא:

אבל הכא זלא נפקא ליה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי, זכולי עלמא השתחואה לחלק יצאה: כלומר מכל הנ"ל עולה שרבי יוסי למד את חילוק המלאכות לגבי שבת (= שחייבים על כל מלאכה ומלאכה) מהפסוק **"וְעָשָׂה מְאֹחַת מִהֲנֶה"**, ולכן 'הבערה' אינה נצרכת לחלק את המלאכות אלא היא יצאה ללאו, אבל כאן בע"ז שרבי יוסי לא למד לחלק את המלאכות הנעשות לע"ז מפסוק אחר, הרי שאפילו רבי יוסי מודה ש'השתחואה לחלק יצאה', ולכן אם עשה כמה עבודות בהעלם אחד חייב על כל עבודה ועבודה, ונמצא שדברי רבי זכאי שחייב רק חטאת אחת אינם כרבי יוסי, וקשה על רבי אבא שאמר שרבי זכאי סובר כרבי יוסי.

קושיא נוספת על רבי אבא: חילוק מלאכות דעבודת כוכבים נמי תיפוק ליה מאחת מהנה: כלומר לרבי אבא המעמיד את דברי רבי זכאי לפי שיטת רבי יוסי, וסובר שהשתחואה ללא יצאה ולא לחלק יצאה ולכן חייב על כמה עבודות רק חטאת אחת, והרי גם את חילוק מלאכות של ע"ז (= שחייב על כל עבודה ועבודה שעבד את הע"ז) נלמד מהפסוק "וְעִשָּׂה מֵאֶחָת מֵהֵנָּה".

הגמ' מבארת כיצד:

"אחת" זביחה: מהמילה "אחת" נלמד שהוא חייב על עבודה שלמה, כגון שזבח זביחה גמורה לע"ז, ששחט את שני הסימנים שבבהמה.

"מאחת" סימן אחד: שחייב גם אם עשה רק מקצת עבודה, כגון שזבח בהמה לע"ז ורצה לשחוט שני סימנים ולבסוף שחט רק סימן אחד.

"הנה" אבות, זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה: שחייב על 'אבות', דהיינו זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה, שהם עיקר העבודה.

"מהנה" תולדות, שבר מקל לפניו: כגון שהוא שבר מקל לפני העבודה זרה לשם עבודה זרה, חייב לפי שזה דומה לשחיטה ששובר את המפרקת של בהמה לשם ע"ז.

'אחת שהיא הנה' זדון עבודת כוכבים ושגגת עבודות: לפעמים הוא עבר עבירה אחת של ע"ז וחייב עליה כמה חטאות, כגון שהוא ידע שאסור לזבוח לע"ז, אבל הוא לא ידע שגם שאר העבודות אסורות, והוא חייב על כל עבודה ועבודה.

'הנה שהיא אחת' שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות: ולפעמים הוא עבר כמה עבירות וחייב רק חטאת אחת, ויבואר להלן בגמ' כיצד.

וא"כ קשה על רבי אבא שאמר שלדעת רבי יוסי 'השתחואה ללא יצאה' ולכן אין חילוק עבודות בע"ז וחייב חטאת אחת על כמה עבודות, והרי אפשר ללמוד מהפסוק "וְעִשָּׂה מֵאֶחָת מֵהֵנָּה" שיש מקרים שהוא חייב כמה חטאות על עבירה אחת, וזה ב'אחת שהיא הנה', דהיינו שהוא ידע שאסור לזבוח לע"ז, אבל הוא לא ידע שגם שאר העבודות אסורות, והוא חייב על כל עבודה ועבודה.

הגמ' מבררת: האי שגגת עבודת כוכבים היכי דמי? כלומר איך יתכן מקרה שאדם שגג בעבודה זרה אבל ידע שהעבודות אסורות, והרי אם הוא ידע שאסור לעבוד אותה הרי שהוא ידע שיש איסור של ע"ז, ואיך יתכן שהוא שגג בזה?

אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים: אם מדובר שהוא חשב שזה בית הכנסת והשתחוה לו, הרי הוא התכוון להשתחוות לה' ששיכן את שכינתו על בית הכנסת, אלא שהוא טעה ובאמת אין זה בית כנסת, וא"כ הוא בכלל לא השתחוה לע"ז והוא פטור לגמרי.

אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה, אי קבליה עליה מזיד הוא אי לא קבליה עליה לא כלום הוא: אלא מדובר שהוא ראה אנדרטה, דהיינו צֶלָם שעשו בדמות המלך והרואה אותו משתחוה לכבוד המלך, ויש צלמים כאלה שעובדים אותם, והוא ראה אנדרטה כזאת שהיו עובדים אותה, אבל הוא לא ידע וחשב שהיא מסוג האנדרטאות שלא עובדים אותם אלא נעשו לכבוד המלך, והוא השתחוה לה. ועדיין יש לברר, איך מדובר כאן? אם הוא קיבל את האנדרטה לאלוה דהיינו שהשתחוה לה לשם ע"ז הרי הוא מזיד וחייב, ואם השתחוה לה רק לכבוד המלך הרי לא עשה כלום, שהרי לא התכוון לשם ע"ז.

אלא מאהבה ומיראה: אלא בהכרח מדובר שהוא עבד אותה מאהבה או יראה, כלומר שעבד אותה בגלל שאוהב אדם שאמר לו לעובדה או מחמת שמפחד מאדם שאמר לו לעובדה, ואינו חושב בליבו שעובד אותה מחמת אלוהות, והוא חשב בטעות שמותר לעשות כן, ובמקרה כזה הרי הוא ידע שאסור לעבוד עבודות אלו לע"ז אלא שהוא חשב שאין איסור לעבוד אותם מאהבה או מיראה, וזה נקרא שגגת ע"ז וזדון עבודות, ולכן אם עשה כמה עבודות כאלה בהעלם אחד חייב רק חטאת אחת.

הניחא לאביי דאמר חייב, אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר? אמנם ביאור זה מתיישב לשיטת אביי שהעובד מאהבה ויראה חייב, אבל לרבא הסובר שפטור עדיין קשה איך יתכן מקרה שאדם שגג בעבודה זרה אבל ידע שהעבודות אסורות?

אלא באומר מותר: אלא מדובר שהוא חשב בטעות שאין איסור מן התורה לעבוד ע"ז, ובמקרה כזה הוא שגג גם באיסור ע"ז עצמה וגם בעבודות, וזה נחשב 'הנה שהיא אחת' (כלומר הגמ' חוזרת בה ממה שאמרנו למעלה ש'הנה שהיא אחת' זה שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות), וחייב חטאת אחת על כמה עבודות.

אבל לפי זה קשה: תפשוט דבעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה ביזו מהו, תיפשוט דאינו חייב אלא אחת: א"כ תפשוט את ספיקו של רבא ששאל את רב נחמן - מה הדין באדם שלא ידע מה הם המלאכות האסורות בשבת וגם לא ידע

שמלאכות אלה שהוא עושה אסורות, האם חייב על כל אחת ואחת כיון ששגג במלאכות, או שחייב אחת על הכל כיון שלא ידע מה הם המלאכות האסורות בשבת? ואם אתה אומר ש'הנה שהיא אחת' הכוונה שהוא שגג גם באיסור וגם בעבודות, הרי שאפשר לפשוט את ספיקו של רבא שחייב רק אחת. ומכך שרב נחמן לא פשט לרבא את הספק מוכח שאין זו הכוונה של 'הנה שהיא אחת'!

תירוץ: הא לא קשיא, ותפשוט: זו אינה קושיא, אלא אתה באמת יכול לפשוט מכך את הספק של רבא!

קושיא: ומי מצית מוקמת להני קראי "אחת" ו"הנה" בעבודת כוכבים? וכי אתה יכול לקחת את המילים "אחת" ו"הנה" שנאמרו לגבי חטאת ולהעמידם בעבודה זרה?

דאילו הכא: שהרי לגבי חיוב קרבן חטאת בחוטא בשגגה נאמר בכהן משיח שחייב להביא פר, ובנשיא מביא שעיר, וכיחיד מביא כשבה ושעירה, ואילו בעבודת כוכבים למדנו 'ושוין הכהן המשיח והנשיא שמביאים שעירה כיחיד', וא"כ אי אפשר להעמיד את הפסוק הזה בע"ז!

ותו לא מידי! אכן זו היא קושיא שאין עליה תשובה! ובאמת אי אפשר ללמוד חילוק עבודות בע"ז מהפסוק הנ"ל.

*

הגמרא מביאה נוסח אחר במה שאמר רבי זכאי לפני רבי יוחנן:

כי אתא רב שמואל בר יהודה וכו'.

חומר בשבת, שהשבת עשה שתיים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: דהיינו אם עשה שתי איסורים בהעלם אחד שלא ידע ששבת ביניהם חייב שתיים, ואילו בשאר מצוות חייב אחד. ולהלן יתבאר באיזה איסורים מדובר.

חומר בשאר מצות, שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב: אם הוא לא התכוין לעשות את האיסור הוא חייב, ואילו בשבת אם הוא לא התכוין לעשות את האיסור הוא פטור. והגמרא מבארת -

אמר מר - חומר בשבת שהשבת עשה שתיים כו'. היכי דמי? אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות דאכל חלב ודם. הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב: אם מדובר שבשבת הוא עשה שתי מלאכות שונות כגון קצירה

וטחינה בהעלם אחד, ולכן הוא חייב על כל אחת ואחת. הרי גם בשאר המצוות הוא יהיה חייב שתיים, כגון שאכל חלב ודם שהם שני איסורים שונים בהעלם אחד. ואם כן שבת לא חמורה משאר מצוות!

אלא גבי שאר מצוות דאינו חייב אלא אחת היכי דמי? דאכל חלב וחלב, דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה. הכא חדא מיחייב והכא חדא מיחייב: אלא בהכרח מדובר בשאר מצוות שעשה את אותו האיסור פעמיים בהעלם אחד, כדון שאכל חלב ושוב אכל חלב, ולכן חייב רק אחד. אך אם כן גם בשבת מדובר שעשה את אותה המלאכה פעמיים כגון קצירה ושוב קצירה בהעלם אחד. ואם כן הרי גם בשבת יהיה חייב רק אחד. ואם כן שבת אינה חמורה משאר מצוות!

והיינו דאמר ליה פוק תני לברא: אכן זו הסיבה שרבי יוחנן אמר לרבי זכאי שיצא וישנה את הברייתא הזו מחוץ לבית המדרש, כיון שזו טעות.

קושיא: מאי קושיא? דילמא לעולם אימא לך וכו': מה קשה לרבי יוחנן על הברייתא? בשבת מדובר בקצירה וטחינה שהם שתי מלאכות שונות ולכן חייב שתיים, ואילו 'בשאר מצוות' הכוונה לעבודת כוכבים שאם עשה שתי עבודות בהעלם אחד חייב רק אחת. וזהו אליבא דרבי אמי שאמר זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת.

תירוץ: לא מיתוקמא ליה בעבודת כוכבים. דקתני סיפא 'חומר בשאר מצוות שבשאר מצוות שגג בלא מתכוין חייב'. שוגג בלא מתכוין בעבודת כוכבים היכי דמי? אי אפשר להעמיד בעבודה זרה. כי בסיפא של הברייתא של רבי זכאי כתוב שיש חומר בשאר מצוות משבת. והחומר היא שאם עשה עבירה בשוגג בלי להתכוין חייב מה שאין כן בשבת.

אך אם שאר המצוות הכוונה לע"ז, קשה, איך מדובר בע"ז בשוגג בלי להתכוין?

קושיא: אי דקסבר בית הכנסת וכו': אם הוא ראה מבנה של ע"ז וחשב בטעות שהוא בית כנסת והשתחוה, הרי ליבו היה לשמים ואין כאן כלל עבירה.

אלא מדובר שהוא ראה אנדרטא (כגון צורה של המלך) והשתחוה לה. אך עדיין, אם הוא קיבל את הצורה לאלוה, אם כן הוא מזיד. ואם הוא לא קיבל אותה עליו לאלוה, אין כאן אפילו שוגג. ואם כן במה מדובר?

אלא מאהבה ומיראה: אלא מדובר שהוא קיבל על עצמו את האנדרטא לאלוה אבל עשה זאת מאהבת האיש או מיראה ממנו (כגון אנדרטא של המלך). ועל כך אומרת הברייתא שבמקרה כזה של ע"ז אפילו שהוא לא התכוין לעבוד ע"ז, והוא שוגג כי חשב שמותר לעשות זאת, בכל אופן הוא חייב. (מה שאין כן בשבת שוגג בלא מתכוין פטור).

קושיא: הניחא לאביי דאמר חייב, אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר? לרבא הסובר שהעובד מאהבה או מיראה פטור, נשאר קשה!

אלא באומר מותר: מדובר שהוא חשב שמותר לעבוד ע"ז ואין כלל איסור כזה בתורה. ולכן הוא לא מתכוין כלל לאיסור, והוא שוגג כי הוא לא יודע שזה אסור. ובכל אופן הוא חייב.

קושיא: 'מה שאין כן בשבת דפטור לגמרי?' עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה אלא אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתי, פטור לגמרי ליכא למאן דאמר: אך אי אפשר לומר כן! כי קשה על שבת. לא יתכן לומר שבשבת אם לא ידע שיש איסור כזה בתורה הוא פטור לגמרי. כי כל מה ששאל רבא את רב נחמן באדם שנעלם ממנו גם שבת וגם המלאכות, זה רק האם הוא הוא חייב אחת או שתיים. אך לא היה צד לאף אחד לומר שהוא פטור לגמרי!

לסיכום: לא יתכן להעמיד את הברייתא ש'בשאר מצוות' הכוונה בע"ז. ואם כן דברי הברייתא קשים להבנה. ולכן רבי יוחנן אמר לרבי זכאי שלא יאמר אותה בבית המדרש.

קושיא: מאי קושיא? דלמא לעולם אימא לך רישא בעבודת כוכבים וסיפא בשאר מצות וכו': מה קשה לרבי יוחנן? אפשר להעמיד את הברייתא בשני מצבים. ברישא דהיינו 'חומר שבת משאר מצוות' לגבי העלם אחד - 'שאר ממצוות' הכוונה לע"ז, והיינו כמו שאמרנו בתחילה שבשבת כשעשה שתי מלאכות בהעלם אחד חייב שתיים, ואילו בע"ז אם עשה שתי עבודות בהעלם אחד חייב רק אחת.

אבל בסיפא דהיינו 'חומר בשאר מצות משבת' לגבי שגג בלא מתכוין - 'שאר מצוות' הכוונה באמת לשאר מצוות. וכגון שראה תלב וחשב שהוא רוק ובלע אותו, הוא לא התכוין לאכול כלל אלא הוא התעסק בבליעת רוק, ובכל אופן הוא חייב חטאת בגלל שהוא נהנה (כדלהלן). 'שוגג' רגיל הכוונה לאדם שהתכוין לאכול שומן

ובטעות אכל חלב. מה שאין כאן שהוא לא התכוין כלל לאכול, ולכן הוא מוגדר 'שוגג שאינו מתכוין'.

מה שאין כן בשבת שאם הוא התכוין להגביה ירק תלוש מהקרקע אך בלא להתכוין הוא תלש ירק מחובר מהקרקע הוא פטור (כי בשבת יש פטור מיוחד של מתעסק כדלהלן).

וההבדל בין שאר מצוות לשבת שאמרנו, הוא על פי דברי רב נחמן אמר שמואל. 'המתעסק' בחלבים ובעריות חייב, למרות שהוא לא התכוין כלל לאכול או לבעול, בגלל שהוא נהנה מהאיסור. אבל המתעסק ואינו מתכוין לעשות מלאכה בשבת (כנ"ל בחותך ירק) פטור, כי 'מלאכת מחשבת' אסרה תורה והיינו צריך שהוא יתכוין למלאכה שהוא עושה ולא לדבר אחר.

תירוץ: ר' יוחנן **לטעמיה דלא מוקים מתניתא רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא:** רבי יוחנן לשיטתו שלא מעמידים את הרישא בדבר אחד ואת הסיפא בדבר אחר. ולכן לא יתכן לומר שהרישא של הברייתא מדברת על ע"ז והסיפא על שאר מצוות. ומצאנו את שיטתו של רבי יוחנן כדלהלן -

הרחבת הביאור:

להבנת הענין בשלמות נביא את הסוגיא מבכא מציעא:

משנה: **המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום:** בעל החבית לא אמר לשומר שהוא רוצה שיניח אותה בפינה מסויימת בבית. והלך השומר וטלטל את החבית ממקומה והיא נשברה באונס. אם תוך כדי הטלול היא נשברה - אם טלטל אותה לצורכו כגון לנוחיותו, חייב (אפילו שנשברה באונס, כי ברגע שהוא טלטל אותה הוא נחשב כ'גזלן' החייב באונסים). ואם טלטל אותה לצורכה (שלא תשבר במקום ההוא), פטור. אבל אם לאחר שהניחה במקום החדש היא נשברה - בין לצורכו בין לצורכה פטור.

יחדו לה הבעלים מקום: אם בעל החבית ייחד מקום מסויים בבית השומר שרצונו שתהיה מונחת שם. וטלטלה ונשברה, בין מתוך ידו בין משהניחה לצורכו חייב לצורכה פטור.

גמרא: הא מני: מהרישא של משנתנו משמע שהיא סוברת כרבי ישמעאל. משום שברישא כתוב שומר שטלטל את החפץ לצורכו שלו, שאז הוא בעצם 'גנב' אותו מהבעלים, ולכן הוא חייב אם הוא נשבר תוך כדי הטלטול. בכל אופן אם הוא הניח את החפץ ולאחר מכן הוא נשבר, הוא פטור, משום שאז הוא בעצם החזיר את החפץ לרשות הבעלים (שרצונו שהוא

יונה בבית השומר). אמנם הוא לא הודיע לבעלים שהוא החזיר לו את החפץ. ואם כן משנתנו סוברת כדעת רבי ישמעאל כדלהלן.

דתיא הגונב טלה מן העדר: נחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל האם גזלן שמשיב את הגזילה צריך 'דעת בעלים'. כלומר האם הוא צריך להודיע לבעלים שהוא החזיר את הגזילה, ואם לא הודיע להם הוא נשאר חייב באחריות על החפץ (כגון אם הוא יגנב). בגלל שבעצם כל עוד לא הודיע להם, הוא לא החזיר אותם לרשותם. או שאין צורך להודיע להם.

קושיא: אי רבי ישמעאל: אם המשנה סוברת כרבי ישמעאל, הרי לשיטתו אין הבדל אם הבעלים ייחד מקום לחפץ בבית השומר או לא, בכל מקרה לא צריך דעת בעלים. ומדוע כתבה המשנה שדוקא כשלא ייחדו הבעלים מקום אם החזירה ונשברה פטור? **תירוץ: לא מיבעיא קאמר:** המשנה באה לחדש שלא רק במקרה שייחדו הבעלים מקום לחפץ, אם החזירה למקום המיוחד אין צריך להודיע לבעלים. אלא אפילו אם לא ייחדו לה מקום, גם כן אם הניחה בחזרה לא צריך להודיע לבעלים.

קושיא: אימא סיפא: בסיפא כתוב שאם ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה לצורכו והניח אותה בחזרה, ולאחר מכן נשברה, חייב. והרי אם לא צריך דעת בעלים מדוע הוא חייב? **תירוץ:** **אתאן לרבי עקיבא:** אכן הסיפא של המשנה נוקטת כדעת רבי עקיבא החולק על רבי ישמעאל וסובר שצריך 'דעת בעלים' בהחזרת הגזילה.

קושיא: אי ר"ע: אם הסיפא כרבי עקיבא, הרי לשיטתו אין הבדל אם הבעלים ייחד מקום או לא, בכל מקרה חייב להודיע. ומדוע כתבה המשנה שדוקא כשייחדו לה מקום אם החזירה ונשברה חייב? **תירוץ: לא מיבעיא קאמר:** המשנה באה לחדש שלא רק במקרה שלא ייחדו הבעלים מקום לחפץ, אם החזירה בלי להודיע אין זו החזרה. אלא אפילו אם ייחדו לה מקום, גם אם הניחה בחזרה למקומה המיוחד אין זו החזרה עד שיוודע לבעלים.

קושיא: רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע? אם כן יוצא שהרישא של המשנה סוברת כרבי ישמעאל והסיפא כרבי עקיבא, ואיך זה יתכן? **תירוץ: אין:** אכן כן.

אמר רבי יוחנן: מי שיפרש לי את כל המשנה הזו לפי תנא אחד, אני אוכיל את בגדיו אחריו לבית המרחץ. כי אני אהיה תלמיד שלו ואשמש אותו (ר"ח שם).